

**ПРОЄКТУВАННЯ ТЕАТРАЛЬНО-ВИДОВИЩНИХ ЦЕНТРІВ
ДЛЯ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ
(на прикладі досвіду кафедри дизайну
архітектурного середовища)**

**DESIGNING THEATRICAL AND ENTERTAINMENT CENTERS
FOR CHILDREN AND YOUTH
(based on the experience of the Department
of architectural environmental design)**

Keywords: theatrical and spectacle centers for children and youth, architectural design, theatrical architecture, theatrical centers.

Ключові слова: театрально-видовищні центри для дітей та молоді, архітектурне проєктування, театральна архітектура, театральні центри.

*Assistant of the Department of Architectural
environmental design,
Lviv Polytechnic National University, Lviv*

*асистент кафедри дизайну архітектурного
середовища, Національний університет
«Львівська політехніка», Львів*

<https://doi.org/10.23939/sa2024.01.176>

Abstract

The article explores the influence of educational, research, and competitive design of theatrical and spectacle buildings developed by professors and students of the Department of Architectural Environment Design at the Institute of Architecture and Design National University «Lviv Polytechnic». Within the framework of the contemporary cultural and educational environment, where active youth participation is a vital component of cultural development, there is a necessity for the creation of adaptive, innovative spaces for creativity and communication.

The persistence of outdated architectural forms, characteristic of the Soviet period, particularly in segments like theaters for young audiences and puppet theaters, is emphasized. The absence of innovation in these types of structures at the beginning of the 21st century is noted, especially concerning theatrical and spectacle institutions such as theaters for young audiences and puppet theaters, which continue to exist but do not meet the modern needs for quality cultural education of Ukrainian youth.

An analysis of over ten projects at all levels shows that a significant portion not only reproduces the concepts of architects from the second half of the 20th century but also incorporates elements inherited from theatrical and spectacle buildings of the former USSR. However, in recent years, the Lviv architectural school, particularly following the establishment of the Department of Architectural Environment Design, has shown a tendency towards experimentation and the search for innovative solutions for the architecture of the future. This is evidenced by the results of educational and competitive design projects, as well as the introduction of special courses that revive the ideas of futuristic architecture from the last century. Achievements in this field reflect the architectural visions of renowned masters such as F. Kiesler and I. Leonidov, as well as contemporary researchers like A. Quarmby, K. Tange, B. Fuller, G. Golmin and G. Kreiger, who explore the possibilities of future architecture.

The article provides a classification of theatrical and spectacle centers for children and youth. The author discusses factors that continue to negatively impact the development of theatrical and spectacle centers in Ukraine in the future. The experience of designing research, educational, and competitive projects, exemplified by the activities of the Department of Architectural Environment Design, demonstrates that it can find application in the applied architectural and construction industry of the country as a whole.

Анотація

У статті досліджено вплив навчального, дослідницького та конкурсного проектування театраль-но-видовищних будівель, розроблених викладачами та студентами кафедри дизайну архітектурного середовища Інституту архітектури та дизайну Національного університету «Львівська політехніка». У рамках сучасного культурно-освітнього середовища, де активна участь молоді є життєво важливою складовою культурного розвитку, виникає потреба у створенні адаптивних, інноваційних просторів для творчості та спілкування.

Підкреслюється збереження застарілих архітектурних форм, характерних для радянського періоду, особливо в таких сегментах, як театри для юного глядача та лялькові театри. Відзначається відсутність інновацій у цих типах споруд на початку 21 століття, особливо це стосується театраль-но-видовищних закладів, таких як театри для юного глядача та лялькові театри, які продовжують існувати, але не відповідають сучасним потребам у якісній культурній освіті української молоді.

Аналіз понад десяти проектів усіх рівнів показує, що значна частина не лише відтворює концепції архітекторів другої половини 20 століття, але й включає елементи, успадковані від театраль-но-видовищних споруд колишнього СРСР. Однак в останні роки львівська архітектурна школа, особливо після створення кафедри дизайну архітектурного середовища, демонструє тенденцію до експериментування та пошуку інноваційних рішень для архітектури майбутнього. Про це свідчать результати навчальних та конкурсних дизайн-проектів, а також запровадження спецкурсів, які відроджують ідеї футуристичної архітектури минулого століття. Досягнення в цій галузі відображають архітектурні візії відомих майстрів, таких як Ф. Кіслер та І. Леонідов, а також сучасних дослідників, таких як А. Куармбі, К. Танге, Б. Фуллер, Г. Голмін та Г. Крейгер, які вивчають можливості архітектури майбутнього.

У статті наведено класифікацію театраль-но-видовищних центрів для дітей та юнацтва. Розглянуто фактори, які продовжують негативно впливати на розвиток театраль-но-видовищних центрів в Україні в майбутньому. Досвід проектування дослідницьких, навчальних та конкурсних проектів на прикладі діяльності кафедри дизайну архітектурного середовища демонструє, що він може знайти застосування в прикладній архітектурно-будівельній галузі країни в цілому.

Постановка проблеми

Сьогодні для українських дітей та молоді існує гостра потреба у «здорових» соціальних стосунках, які здатні нормалізувати духовний та культурний стан, а також мотивувати та надихати молодих громадян України в складний для країни час. Театр має здатність пояснити складні соціальні процеси за допомогою комплексу мистецьких засобів, таких як сценографія, художні образи, музика, персонажі тощо. Архітектурний простір відіграє визначальну роль у функціонуванні такої складної організаційної структури, як театр. Сучасні вимоги до побудови театрального простору для дітей та молоді полягають у створенні максимально різноманітних функціонально-просторових умов для роботи театральних колективів та культурно-просвітницьких установ. Існує постійна потреба у пошуку та формуванні нестандартних видів та форм культурного обслуговування молодих відвідувачів. Також важливим є врахування відмінностей історико-культурного контексту територій та населених пунктів, їх природно-кліматичні особливості, а також узгодження та гармоніювання з існуючим архітектурним середовищем. Тому проектування театральних видовищних центрів для дітей та молоді є новим типологічним рішенням, яке відповідає сучасним архітектурним вимогам.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Протягом останніх 20 років кафедра дизайну архітектурного середовища провела значну кількість досліджень, присвячених театральній тематиці. Результати цих досліджень були представлені на захистах дисертацій, у монографіях, наукових збірниках, конференціях та виставках. Особливо варто відзначити внесок професора В. Проскуракова (Проскураков, 2023), доцента Б. Гоя, доцента З. Климко (Климко, 2018), доцента І. Гуменник, доцента О. Проскуракова (Проскураков, В. І., Проскураков, О. В., 2021), старшого викладача І. Копиляка, асистентів К. Янчук, Ю. Філіпчука (Filipchuk, Kubai, 2020) та інших дослідників.

Мета статті

Стаття має на меті аналіз проектування театральних видовищних та культурно-просвітницьких центрів для дітей та молоді, виконаних студентами, під керівництвом викладачів кафедри дизайну архітектурного середовища, та висвітлення основних результатів проектування.

Виклад основного матеріалу

Методика дослідження полягала у використанні методу емпіричного аналізу, спостереження та порівняння понад десяти проєктів театральних видовищних будівель, які були розроблені з участю викладачів та студентів кафедри дизайну архітектурного середовища інституту архітектури та дизайну Національного університету «Львівська політехніка». Усі досліджені апробації архітектурних ідей за останні роки в навчальному, пошуковому, експериментальному та прикладному проєктуванні в Львівській архітектурній школі можна умовно згрупувати в такі напрямки: проєктування в історично сформованому міському середовищі та в існуючих будівлях; проєктування в ландшафтних і міських середовищах. Від початку свого існування кафедра дизайну архітектурного середовища регулярно розробляє актуальні проєктні рішення театральних видовищних та культурно-просвітницьких будівель та споруд за участі студентів та викладачів. Це проглядається у проєктуванні на різних рівнях – починаючи від пошукових, навчальних курсових та дипломних проєктів, завершуючи міжнародними конкурсами та реальними проєктами.

Проєктування просторів театральних видовищних центрів для дітей та молоді повинне враховувати індивідуальні потреби та можливості кожного користувача, спрямовані на забезпечення культурного виховання та збагачення, а також забезпечення всіх можливих сучасних засобів у сфері сценографічного мистецтва. Ці простори розробляються з урахуванням різноманіття жанрової палітри сценографічних рішень, забезпечуючи комфортні умови для взаємодії з різними аудиторіями сучасної молоді та стимулюючи творчий розвиток через використання сучасних

Проектування театрально-видовищних центрів для дітей та молоді...

технологій та інноваційних рішень. Архітектуру театрально-видовищних центрів для дітей та молоді, будівлі та споруди центрів можна розглядати в межах трьох архітектурно-типологічних груп, а саме: класифікація за функціональним призначенням, за об'ємно-просторовим та просторово-композиційним вирішенням центрів та за містобудівним розташуванням. На основі цієї класифікації у статті проведено аналіз проектів театрально-видовищних центрів для дітей та молоді, які за функціональним призначенням поділяють на такі: а) для кінопоказів – проект розбудови архітектури колишнього кінотеатру ім. Я. Галана під інтерактивний видовищний центр ім. Миколайчука на вул. Личаківській №131 у м. Львові, студентка О. Петринець, керівників професора В. Проскурякова, викладача І. Копиляка та аспіранта Ю. Філіпчука, 2018 рік (рис. 1); б) для культурно-просвітницьких заходів – проект дизайну архітектури духовно-просвітницького культурно-видовищного центру ім. Івана-Павла II на пр. Червоної Калини у м. Львів, студентки В. Ощановської, керівників професора В. Проскурякова, доцента М. Яціва, аспіранта Ю. Філіпчука, 2019 рік (рис. 2); в) для театральних вистав – проект тенденції розвитку архітектури театрально-видовищних центрів для дітей та юнацтва. З розробкою проекту гуманізації і розбудови архітектури колишнього «палацу піонерів» на Погулянці у м. Львові, студента Ю. Баля, керівників професора В. Проскурякова, аспіранта Ю. Філіпчука, 2019 рік (рис. 3); г) для музичних концертів – проект творення архітектури об'єктів для видовищної діяльності та інсталяції (з розробкою універсальної будівлі для інсталяцій, рокових концертів і вистав), студентки М. Пушкарьової, керівників професора В. Проскурякова, асистента І. Гуменник, аспіранта Ю. Філіпчука, 2017 рік.

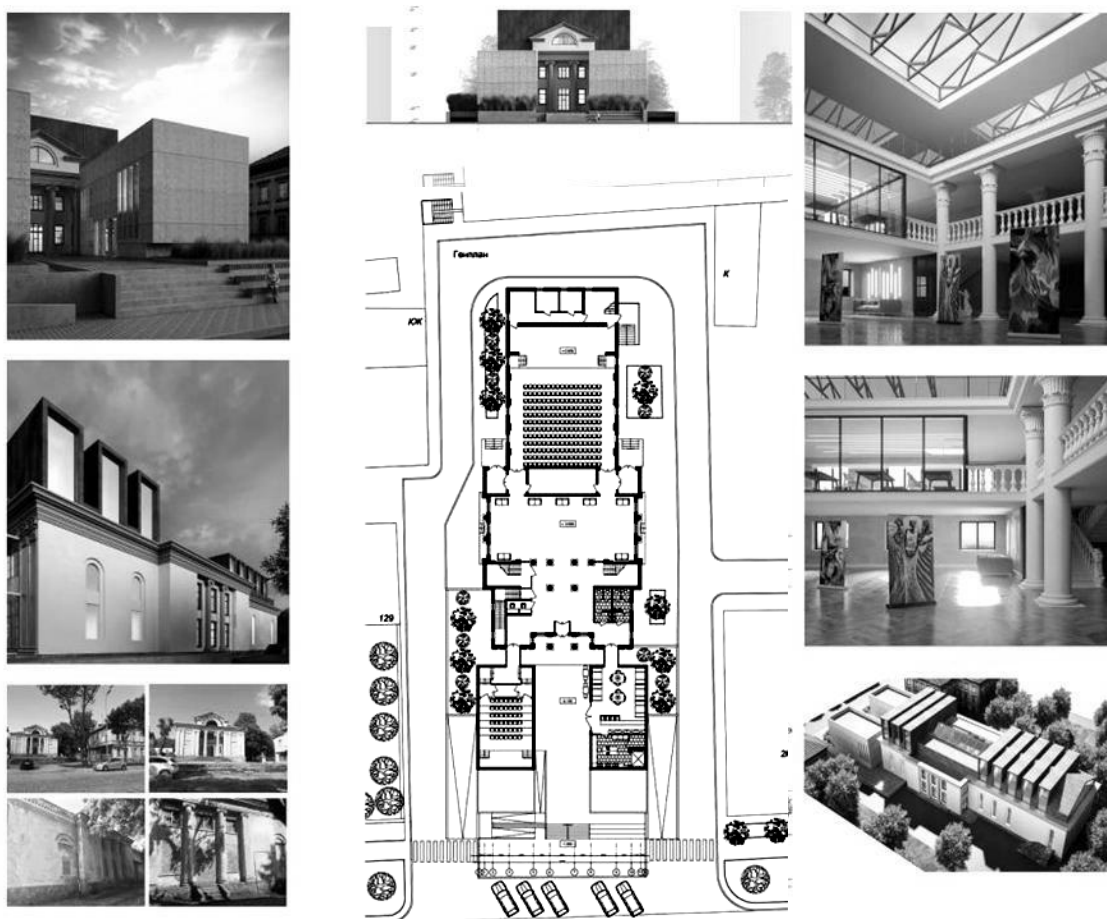

Рис. 1. Розбудова архітектури колишнього кінотеатру ім. Я. Галана під інтерактивний видовищний центр ім. Миколайчука на вул. Личаківській № 131 у м. Львові

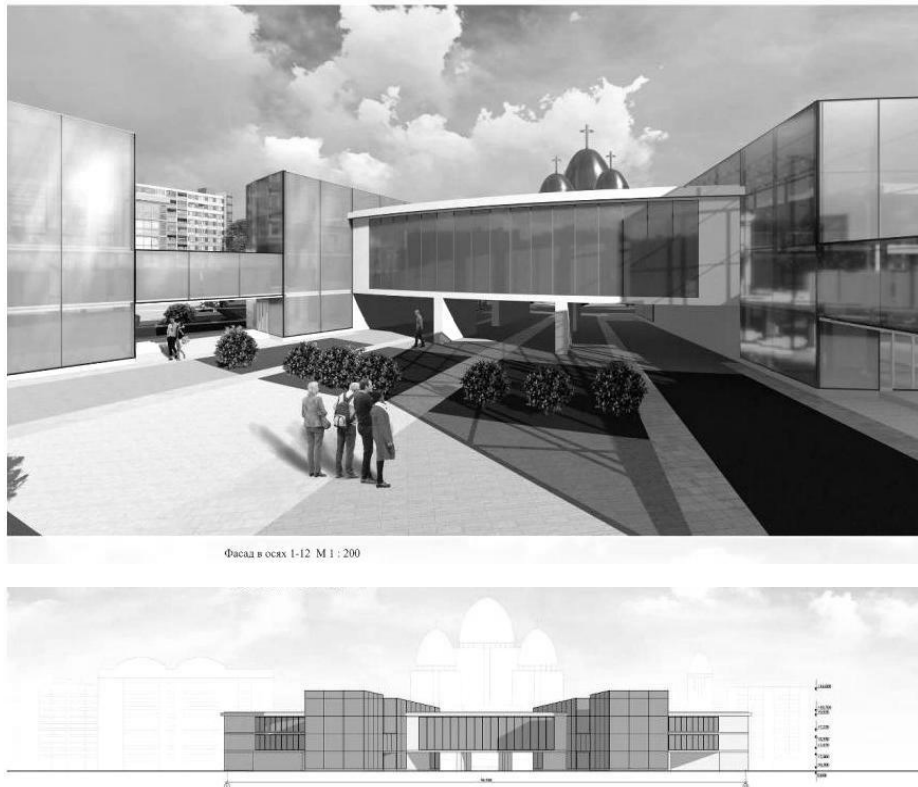

Рис. 2. Дизайн архітектури духовно-просвітницького культурно-видовищного центру ім. Івана-Павла II на пр. Червоної Калини у м. Львові

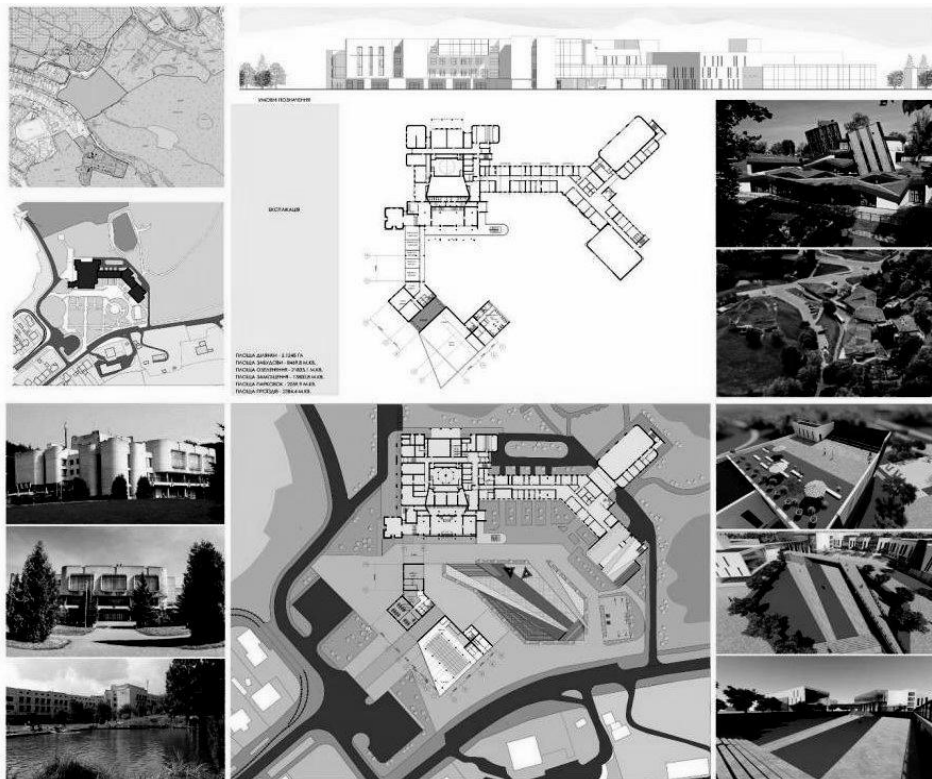

Рис. 3. Тенденції розвитку архітектури театральних-видовищних центрів для дітей та юнацтва. З розробкою проєкту гуманізації і розбудови архітектури колишнього «палацу піонерів» на Погулянці у м. Львові

У межах об'ємно-просторового та просторово-композиційного вирішення театральних-видовищних центрів визначальним є конфігурація сцени та їхня кількість. За типом сцени прийнято поділяти їх на глибинні сцени, арена-сцени та комбіновані варіанти. Крім того, дослідження охоплюють аналіз похідних форм сцен, таких як трьохсторонні, кільцеві, фронтальні, панорамні, поперечні та симультанні. Також розглядаються можливості модифікації конфігурації сцени та сценічно-зального простору. Наприклад, у проєкті універсальної будівлі для інсталяції, рокових концертів і вистав, студентки М. Пушкарьової, передбачено дві сцени, головна – поперечна сцена, друга – комбінована, трьохстороння. Іншим прикладом застосування різних типів сцен у театральних-видовищному центрі є проєкт розбудови архітектури колишнього «палацу піонерів» на Погулянці, студента Ю. Баля, де було запропоновано використання існуючої сцени глибинного типу, новопроектованої комбінованої типу (трьохсторонньої сцени) та відкритої сцени ареною в ландшафті. Приклад застосування поперечного типу сцени універсального залу представлений в проєкті духовно-просвітницького культурно-видовищного центру ім. Івана-Павла II на пр. Червоної калини у м. Львові, студентки В. Ощановської.

За містобудівним розташуванням театральні центри можуть бути реалізовані різними способами, включаючи острівне розміщення будівель та комплексів, симетричне або асиметричне розміщення відносно головних осей будівель, кутові конфігурації, в лінійні забудові вулиці або кварталі. Також існують будівлі центрів, які розташовуються симетрично і асиметрично на осях міських площ чи просторів. До прикладу, будівля інтерактивного видовищного центру ім. Миколайчука у м. Львові має острівне розміщення, хоча оточена лінійною забудовою. Проєкт духовно-просвітницького центру на пр. Червоної Калини у Львові являє в собі кутове розміщення та є симетричним відносно головної осі будівлі.

В цілому, розробка театральних-видовищних центрів для дітей та молоді в Україні є й надалі актуальним завданням, що відповідає сучасним архітектурним вимогам. Архітектурний простір відіграє важливу роль у функціонуванні таких театральних центрів, а сучасні вимоги передбачають створення різноманітних функціонально-просторових умов. Робота кафедри дизайну архітектурного середовища в цьому напрямку сприяє розвитку культури та мистецтва в країні та надає студентам можливість отримати практичний досвід у проєктуванні подібних будівель та споруд.

Висновки

Головними принципами проєктування театральних-видовищних центрів для дітей та молоді в Україні на початку XXI століття є такі:

- створення максимально різноманітних функціонально-просторових умов для роботи культурно-просвітницьких установ та театральних колективів;
- пошук, передбачення та формування нестандартних видів і форм культурного обслуговування для користувачів;
- проєктування культурно-просвітницьких та театральних-видовищних центрів повинно враховувати відмінності історико-культурного контексту територій та регіонів та узгоджуватись й гармоніювати з архітектурним середовищем.

Чинники, які й надалі мають негативний вплив на розвиток в майбутньому театральних-видовищних центрів в Україні:

- недостатня фінансова підтримка державою пошуково-експериментального проєктування галузі;
- відсутність експериментально-пошукового будівництва;
- мала кількість інституцій, які ведуть комплексну науково-методичну, пошуково-прикладну діяльність в галузі архітектури культурно-просвітницьких та театральних-видовищних будівель та споруд.

Досвід проєктування театральних-видовищних центрів для дітей та молоді, на прикладі діяльності кафедри дизайну архітектурного середовища, інституту архітектури та дизайну,

НУ «Львівська політехніка» в пошукових, навчальних та конкурсних проектах доводить, що він може ефективно застосовуватись в архітектурно-будівельній галузі України.

Бібліографія

Проскуряков В. І., Філіпчук Ю. В. (2017). Гіпотеза архітектурного творення театральних видовищних центрів для дітей та молоді на прикладі розбудови лялькового театру у місті Кропивницький. *Архітектурний Вісник КНУБА*, 13. С.168–173.

Климко З. В. (2018). До питання творення архітектури українських Національних театральних павільйонів на всесвітніх виставках. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка», Архітектура*, 895. С.54–59.

Проскуряков В. І., Проскуряков О. В. (2020). Футуристичні ідеї архітектора Ф. Кізлера в навчальному проектуванні Львівської архітектурної (на прикладі діяльності кафедри дизайну архітектурного середовища). *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: «Архітектура»*, 2, (2). С.154–163. URL: <https://doi.org/10.23939/sa2020.02.154>

Proskuryakov V. I. (2020). Designing the architecture of the first Ukrainian National theater pavilion for the world exhibition. *Architectural Studies*, 6, (1). P.120–127. URL: <https://doi.org/10.23939/as2020.01.120>

Filipchuk Yu.V., Kubai R. M. (2020). Design results of cultural and educational, theatrical and entertainment buildings. *Architectural Studies*, 6(1), P.143–148. URL: <https://doi.org/10.23939/as2020.01.143>

Проскуряков В. І., Проскуряков О. В. (2021). Архітектурно-сценографічні ідеї Є. Лисика в навчальному проектуванні Львівської архітектурної школи (на прикладі діяльності кафедри дизайну архітектурного середовища – ДАС). *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: «Архітектура»*, 3, (1). С.109–116. URL: <https://doi.org/10.23939/sa2021.01.109>

Проскуряков В. І. (2023). Кафедра дизайну архітектурного середовища Національного університету «Львівська політехніка». Походження і розвиток (до 20-ї річниці з дня створення). *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: «Архітектура»*, 2, (5). С.150–159. URL: <https://doi.org/10.23939/sa2023.02.150>

Reference

Proskuryakov V. I., Filipchuk Yu. V. (2017). Hypothesis of Architectural Creation of Theatrical and Spectacle Centers for Children and Youth: A Case Study of the Expansion of Puppet Theater in Kropyvnytskyi City. *Architekturnyy Visnyk KNUBA*, 13.S.168–173.

Klymko Z. V. (2018). On the creation of architecture of Ukrainian National Theatre Pavilions at world exhibitions. *Visnyk Natsional'noho universytetu «L'vivs'ka politekhnika», Arkhitektura*, 895. P. 54–59.

Proskuryakov V. I., Proskuryakov O. V. (2020). Futuristic Ideas of Architect F. Kizler in Educational Design: A Case Study of the Department of Architectural Environment Design at Lviv Architecture Institute. *Visnyk Natsional'noho universytetu «L'vivs'ka politekhnika». Seriya: «Arkhitektura»*, 2, (2). С. 154–163. URL: <https://doi.org/10.23939/sa2020.02.154>

Proskuryakov V. I. (2020). Designing the architecture of the first Ukrainian National theater pavilion for the world exhibition. *Architectural Studies*, 6, (1). P. 120–127. URL: <https://doi.org/10.23939/as2020.01.120>

Filipchuk Yu.V. and Kubai, R.M. (2020). Design results of cultural and educational, theatrical and entertainment buildings. *Architectural Studies*, 6(1). P. 143–148. URL: <https://doi.org/10.23939/as2020.01.143>

Proskuryakov V. I., Proskuryakov O. V. (2021). Architectural-Scenographic Ideas of E. Lysyk in Educational Design: A Case Study of Lviv Architectural School (Based on the Activities of the Department of Architectural Environment Design – DAS). *Visnyk Natsional'noho universytetu «L'vivs'ka politekhnika». Seriya: «Arkhitektura»*, 3(1). P. 109–116. URL: <https://doi.org/10.23939/sa2021.01.109>.

Proskuryakov V. I. (2023). Department of Architectural Environment Design at Lviv Polytechnic National University: Origin and Development (on the Occasion of the 20th Anniversary of its Establishment). *Visnyk Natsional'noho universytetu «L'vivs'ka politekhnika». Seriya: «Arkhitektura»*, 2(5). P. 150–159. URL: <https://doi.org/10.23939/sa2023.02.150>.